

L'ESPAI PEL TREBALL AUTÒNOM DE L'ESTUDIANT A LA TITULACIÓ DE PEDAGOGIA: L'ÚS DE LA FRANJA

Autora: Cristina Laborda Molla

Departament: Dept. Pedagogia Aplicada

E-Mail: Cristina.Laborda@uab.cat

Coautor: Màrius Martínez Muñoz

La titulació de Pedagogia, com a titulació experimental de la UAB, i Pla Pilot del DEU (antic DURSI), està treballant des del curs 02-03 en la seva adaptació a l'EEES. El curs 05-06, més del 70% de les assignatures es van desenvolupar segons els criteris de la metodologia dels ECTS (tot 1er i 2on, més les assignatures voluntàries de 3er i 4rt). El curs 06-07 es preveu la incorporació de 3er (estarem aleshores en més del 90% d'experimentalitat), i el fi de la primera promoció del pla pilot.

Entre els canvis organitzatius més importants dins l'experimentació, cal remarcar els de tipus organitzatiu, que han variat substancialment la distribució horària de les classes, la seva durada setmanal i la seva duració anual en el calendari. Els períodes d'activitat acadèmica han passat de 14 a 18 setmanes, ja que s'han unificat en un sol període el temps destinat a l'aprenentatge i el temps destinat a l'avaluació. Tot això, ha respost a una anàlisi prèvia de la situació i de les dificultats que el calendari i l'horari existents plantejaven per la transformació.

En relació a l'horari s'ha reduït el temps programat per a les sessions d'aula convencionals (fins ara una assignatura de 4 crèdits significava al voltant de 38 hores programades de docència a l'aula, en sessions de 60 i 90 minuts, unes dues hores i mitja setmanals). El pla actual contempla dues sessions setmanals de 60 minuts, i l'existència de franjes horàries destinades al treball dirigit i autònom dels estudiants. Aquesta mesura ha comportat un esponjament de l'horari que ha passat d'ocupar els matins fins les 15 h, a ocupar els matins i algunes tardes (el curs passat eren tres i l'actual preveiem que seran dues). Aquest canvi en l'horari respon al següents objectius:

- Facilitar temps en l'horari que hagin de ser gestionats pel propi estudiant.
- Possibilitat una flexibilització puntual del horari de classe en funció de necessitats, d'acord a una previsió i coordinació prèvies.
- Permetre un treball en equip i/o de tutorització docent que no impliqui faltar a classe.
- Potenciar el treball en equip con estratègia induïda en les assignatures.
- Potencia la implicació de l'estudiant universitari en la universitat, amb temps disponibles inserits en l'horari ordinari de presència en el campus.

L'existència de la franja horària diària (anomenada formalment en la guia de l'estudiant com *espai reservat pel procés d'aprenentatge dirigit*), ha iniciat la transformació de la pràctica docent ordinària, ja que reclama una major implicació del professorat, no

només amb el treball de l'estudiant per a cada assignatura, sinó també en relació al conjunt de matèries de cada curs, i del treball que cada docent programa pels estudiants. Els objectius que persegueix aquesta eina són els següents:

1. Ampliar les possibilitats de treball dirigit i autònom dels estudiants.
2. Desenvolupar instruments per la monitorització i seguiment del treball dels estudiants.
3. Retroalimentar la programació dels aprenentatges en funció dels resultats obtinguts.

Amb el nou sistema, ja no és possible desenvolupar una tasca docent desvinculada i descoordinada de la titulació. Per la seva part, els estudiants han tingut que gestionar el seu temps d'una manera més participativa i activa, al haver de donar resposta a requeriments de treball en temps preassignats.

La franja des de la perspectiva de l'estudiant

La franja horària ha passat doncs a ser un patrimoni col·lectiu, que ha de gestionar-se de manera coordinada per assegurar-ne un ús mesurat i proporcional per part de tots. Cal recordar que el seu objectiu principal és que l'estudiantat disposi de temps lliure per poder treballar (de manera individual i/o col·lectiva, en situació d'aprenentatge dirigit i/o autònom), de manera que la seva estància en la universitat superi la mera presencialitat d'assistència a classe.

Per un altre cantó, és més que probable que l'oferta de serveis de la universitat (biblioteques amb la varietat de serveis que ofereixen, connexions en xarxa amb d'altres institucions, possibilitat d'accés a les fonts primàries d'informació –professors-, etc.), sigui difícil d'igualar fora d'aquest context. En aquest sentit, la franja assegura als estudiants, la possibilitat d'accés a multitud de recursos, per optimitzar i vetllar per la qualitat del seu treball en els processos d'ensenyament i aprenentatge.

Un altre aspecte que reforça la idea de l'establiment de la franja, es vincula amb el propi concepte o qualificatiu de "universitari", tal i com està referit en el marc del Pla de Bolònia. La nova conceptualització demanda una participació i implicació directa en la vida cultural i institucional del centre, que només es pot desenvolupar si l'estudiant disposa de temps lliure dins de la jornada acadèmica. L'objectiu és que s'impliqui en la institució, superant l'assistència a les classes.

La franja des de la perspectiva del professorat

Un altre dels grans objectius de la franja, tot i que subordinat al primer, és que totes les assignatures puguin *créixer* en algun moment si el professor així ho considera oportú. Això comporta algunes qüestions que mereixen major detall.

En primer lloc, cal establir com a criteri estructural en l'elaboració del pla docent que totes les matèries, com a mínim en un dels dies assignats i previst, es programi al voltant (per sobre o darrera) de la franja, per poder emprar-la –expandint la seva activitat en una hora–, en cas que el professor així ho decideixi. Val a dir que, òbviament, això afegeix majors dificultats organitzatives en la ja de per si complexa tasca d'estructurar horaris. De totes maneres, aquest objectiu només es pot aconseguir, en la majoria de casos, en el suposat que la franja tingui una periodicitat diària.

D'altra banda, és necessari que aquest espai es pugui reservar amb anterioritat, per evitar solapaments i poder fer previsions (tant per part dels estudiants com del professorat i la coordinació). Per això, en el cas de la titulació de pedagogia de la UAB, es va instal·lar, en tots els ordinadors del professorat de 1er i 2on (els que estan en experimentació obligatòria, i disposen de la franja en els seus horaris), l'aplicació compartida del *Netscape Calendar*, que permet gestionar, a manera d'agenda, les franges diàries. Entre d'altres objectius, l'ús d'aquest aplicatiu pretén:

- Que el professorat pugui reservar directament i amb autonomia, espais i temps.
- Que el professorat sàpiga l'estat de les reserves del seu curs i es pugui organitzar i coordinar.
- Que sigui un instrument per conèixer l'ús de la franja per part del professorat: temps d'ús per assignatura, per tipologia d'activitats que s'hi desenvolupen, etc.
- Consegüentment, que faciliti la presa de decisions des de la Coordinació sobre criteris d'ús, per evitar usos abusius, o qualsevol altre incidència que es pugui detectar (recordem que l'objectiu prioritari és que aquest temps sigui pel treball autònom/dirigit de l'estudiant, i només puntualment es permeti l'expansió de les hores de classe).

En aquests moments, l'estudiantat no té accés a l'agenda, ja que no disposa d'ordinadors nominals en la Facultat, i l'aplicatiu no està penjat a la xarxa. De tota manera, per poder disposar de la informació, la becaria de l'experimentació penja setmanalment a les aules una còpia impresa de l'estat de les reserves de la franja com a recordatori de les previsions, tot i que se sobreentén que el professorat pacta, o comunica, als estudiants les dates que ha reservat la franja per la seva assignatura.

Aquesta és una eina provisional, que s'està utilitzant mentre es confecciona una aplicació informàtica pròpia que respondrà més específicament a les demandes de la titulació. Per això, s'està desenvolupant des de fa un any (es va iniciar a l'abril de 2005) un projecte conjunt amb l'ETSE (Escola Tècnica Superior d'Enginyeria) de la UAB¹, que té entre els seus principals objectius:

¹ Un estudiant de darrer curs d'enginyeria està desenvolupant l'aplicatiu en el marc del seu projecte de final de carrera, amb la tutorització d'un docent de l'Escola, i la coordinació de la Coordinadora de la titulació de Pedagogia.

- Flexibilitzar la gestió del temps, alhora que incorporar mecanismes de transparència i control.
- Difondre horaris i regular la seva modificació.
- Agilitzar les reserves de temps extres, o de variacions en els temps assignats a petició de professorat i/o estudiants.
- Controlar el temps màxim ocupat i la proporció de temps – crèdits per semestre.
- Facilitar l'autoregulació de les previsions de cada docent en funció del coneixement global de l'organització del curs en el seu conjunt.
- Proporcionar informació per facilitar la presa de decisions sobre la gestió del temps: aquest element té un valor afegit ja que facilita i endreça la informació sobre l'ús del temps o incrementa la possibilitat d'incorporar ajustaments en la planificació general (sobretot de cara al curs següent).

Tots aquests objectius queden coberts amb aquest aplicatiu informàtic que, a partir de la informació proporcionada pels seus usuaris, permetrà desenvolupar el còmput de temps total i parcial de cada assignatura, servir com element autoregulador del docent i facilitar informació a tots els usuaris finals (estudiants i professorat de la titulació, PAS, i coordinació).

Es important que, per a l'optimització dels resultats del projecte, es compti des de primer moment amb la participació dels estudiants. En aquest sentit, a banda de poder efectuar consultes *on-line*, un grup prèviament determinat d'estudiants podrà accedir a l'aplicatiu per deixar constància del detall dels seus temps de dedicació (quantes hores dediquen a activitats de docència i aprenentatge, en quina proporció, en funció de les assignatures o les tipologies de feines, a què dediquen el temps de la franja, etc.), per a que el programa informàtic elabori informació amb dades estadístiques sobre la dedicació de l'estudiantat al seu procés formatiu (un dels pilars de la metodologia dels ECTS, per poder assegurar la correcta assignació de temps a les tasques, i l'aproximació a la dedicació de les 40 hores setmanals de dedicació desitjable²).

Val a dir, que una part molt important de totes aquestes dades ja s'ha anat recollint manualment durant el curs 05-06, fent un seguiment del Netscape, i en aquests moments la coordinació es troba en una fase d'anàlisi de la informació recollida.

De tota manera, cal remarcar que, en un moment inicial d'aquest procés, es va constatar la necessitat d'examinar, no només l'activitat desenvolupada en la franja, (ja que representa només una part del temps total de dedicació de l'estudiant), sino el total d'activitats i temps que dedica a la seva formació (incloent així el temps destinat fora del context universitari). A partir d'aquest moment, es van elaborar instruments específics que ens han permès registrar informació respecte:

² S'estima que la dedicació de l'estudiantat a la seva formació, com una tasca a temps complet, ha de rondar les 40 h setmanals. En una segona fase es contempla la modularització de les matèries que ha de permetre estudiar a temps parcial amb la rotació de mòduls en l'horari.

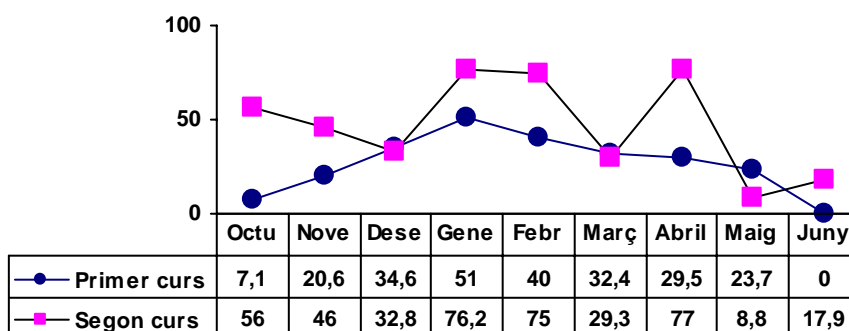

- La distribució de la dedicació total de l'estudiantat segons les 3 tipologies del context d'ensenyament-aprenentatge: presencial, autònom i dirigit.
- La dedicació a cada assignatura.
- La tipologia d'activitats a les que dediquen el temps. Lectures, estudi de casos, dinàmiques de grup, recerca d'informació, etc.

Aquesta comunicació fa referència a l'ús de la franja, per la qual cosa només presentem algunes de les dades més significatives d'aquest context, obviant d'altres situacions formatives:

MES	PERCENTATGE DE RESERVA DE FRANJA	
	Primer de Pedagogia	Segon de Pedagogia
Octubre	7.1%	56%
Novembre	20.6%	46%
Desembre	34.6%	32.8%
Gener	51%	76.2%
Febrer	40%	75%
Març	32.4%	29.3%
Abril	29.5%	77%
Maig	23.7%	8.8%
Juny	0%	17.9%
MITJA ANUAL	26.5%	46.5%

Taula 1. Relació de reserves mensuals de Primer i Segon de Pedagogia durant el curs 05-06

Gràfic 1: Ocupació en % de la franja per part del professorat de la titulació.

D'aquestes dades es desprèn que el professorat de 2^{on} curs, utilitza molt més la franja que el de 1er (la mitjana d'ocupació arriba al 46%, mentre que en primer aquesta dada queda en un 26.5% de promig). Probablement, aquests marges de reserva son excessius, sobretot en el cas del segon curs, ja que resta massa temps pel treball dirigit i autònom que, en molts casos, està planificat per fer-se en grup, i per la qual cosa la franja significa un temps comú per tot l'estudiantat de cada curs.

De tota manera, cal reflexionar sobre el fet de que el professorat s'adapta a nous recursos en la programació de temps i espais, si bé potser caldria contemplar la possibilitat d'articular un procediment regulador del seu ús, que permeti controlar determinades desviacions, tot i mantenint l'esperit de flexibilitat amb el que va ser creada la franja.

A continuació presentem la informació de les reserves d'aquest espai del pla docent, per assignatures. A tall d'exemple mostrem les de primer (els espais en blanc es relacionen amb el fet que les assignatures siguin d'un o altre quadrimestre, anuals, o que senzillament en aquell mes en concret no s'hagi ocupat la franja per part d'aquella assignatura.

PRIMER DE PEDAGOGIA. CURS 05-06

PRIMER PEDAGOGIA	Octubre (42h)		Novembre (44h)		Desembre (30h)		Gener (34h)		Febrer (10h)		Març (46h)		Abril (28h)		Maig (42h)		Juny (34h)		TOTAL per ASSIGNATURA (310h)	
	%	h	%	h	%	h	%	h	%	h	%	h	%	h	%	h	%	h	%	h
Sociologia			8%	3.5h	6.6%	2h					6.5%	3h	21%	6h	19%	8h			7.2%	22.5h
Història											8.6%	4h	5%	1.5h	4.7%	2h			2.4%	7.5h
Biologia																				
Estadística					1.6%	30min	7.3%	2.5h					3.5%	1h					1.3%	4h
Bases Psicopedag.	1.2%	30min	3.4%	1.5h	10%	3h	2.9%	1h											1.9%	6h
Psicologia																				
Bases Met			2.3%	1h	6.6%	2h	5.8%	2h	20%	2h									2.2%	7h
CC Socials			2.3%	1h	3.2%	1h	11.7%	4h											1.9%	6h
Teoria	3.6%	1.5h	4.6%	2h	6.6%	2h	13.1%	4.5h	20%	2h	13%	6h							5.8%	18h
Antropologia	2.3%	1h					5.8%	2h											0.96%	3h
Processos Psicològics																				
Pràcticum I							4.4%	1.5h			4.3%	2h							1.13%	3.5h
TOTAL per MES	7.1%	3h	20.6%	9h	34.6%	10.5h	51%	17.5h	40%	4h	32.4%	15h	29.5%	8.5h	23.7%	10h	0%	0h	24.79%	77.5h

Taula 2. Relació de reserves mensuals per assignatura corresponents a Primer de Pedagogia durant el curs 05-06

Evidentment, son moltes més las dades de les que disposem, i estan en fase d'anàlisi i explotació estadística, però hem volgut mostrar aquestes com un exemple de la informació recollida que serveix també per a regular l'ús de la franja per part del professorat.

Per finalitzar, podem destacar les següents conclusions, sorgides de l'anàlisi de les evidències i els processos de seguiment desenvolupats al llarg del curs 05-06:

- La franja és àmpliament utilitzada per part de l'estudiantat, que és el seu objectiu essencial.
- L'existència de la franja és valorada com molt positiva pels estudiants de segon curs. El grup d'estudiants de primer presenta opinions dispars. Cal aclarir que el grup de segon ha viscut dues situacions: horari compacte sense franja en primer, y franja a segon sense horari de tarda. El grup de primer curs s'ha trobat amb la nova realitat³ i amb classes a la tarda tres dies a la setmana.
- El professorat fa un ús desigual d'aquest recurs. Alguns docents l'utilitzen puntualment, d'altres no l'usen mai, i d'altres s'apropien de més temps del que haurien.
- La coordinació i supervisió és essencial per reconduir situacions derivades d'una mala interpretació del seu caràcter.
- Tot i que el seu ús no ha generat disfuncions ni problemes significatius entre docents i estudiants, a mig termini convindrà elaborar un protocol d'utilització d'aquest recurs.
- El seguiment de la franja ha permès reconsiderar i ampliar el treball de recollida d'evidències de tot el treball de l'estudiant, inclòs aquell que desenvolupa fora de la universitat, en congruència amb els plantejaments d'ajustament de la càrrega de treball a les 35-40 hores que marca Bolònia.

³ Els i les estudiants van ser informats durant el procés de matrícula, en la setmana d'actius del pla d'acollida i en diferents reunions amb la coordinadora.